

Η αλήθεια για τον πολιτισμό

ΤΗΣ ΕΛΛΗΣ ΠΑΙΟΝΙΔΟΥ*

ΝΑΙ της μόδας σε κάθε συνέδριο ομιμάτων, καθώς και σ' όλα τα προγράμματα να μπαίνει προς όσον επιδόρπιο κι ένα κεφάλαιο πολιτισμό. Έτσι όλοι έχουν ήσυχο ύπνο πώς έκαναν το καθήκον τους, όμως, πως όσο χαρτί και ξεοδεύεται γι' αυτό το θέμα, άλλη γνώση και αδιαφορία επικρατεί για την κατάσταση του πολιτισμού στην Ελλάδα, πολλαπλώς βαλλόμενη κι ελαττωμένη κοινωνία σαν τη δική μας. Η πρόχειρη ματιά στον κόσμο που περιβάλλει είναι αρκετή, για να επιβεβαιώσει και ερωτηματικά. Άραγε, υπάρχει κάτι να διασώσουμε από την κρίση, από την περιφροσύνη, από την αδιαφορία, από την περηφάνεια, από την πείρα, από την αφέλεια και την έλλειψη τεχνικών μέσων διαφύλαξης και μας παντοφύρι, στην κυριολεξία μας παρέδωκε μέχρι την προηγούμενη γενιά ήταν ακόμη ιάσιμο.

Θέλω να φορτίσω δυσάρεστα το σφαιρα αυτού του πανηγυρικού, ή μάλλον θέλω. Κάποτε, ο Πρώτος ποιητής Γεφτουσένκο «Οι ποιητές δικαιούνται να χρησιμοποιούν κάθε μέσον, θεμιτό ή αθέμιτο να προβάλλουν την ποίηση». Αυτό, που ένα παραχωρήθηκε το σφαιρα σ' ένα ακροατήριο με κατάρτι, θα το χρησιμοποιήσω δεόντως.

Η πολιτισμός θεωρείται από πολλούς σαν ένα περιτύλιγμα πολιτιστικής αψηρημένης έννοιας, που κρύβει με ανιαρές διαλέξεις, ποικιλίες και συναυλίες στριφνικές, καθώς και με πολύχρωμα τιβάλλ.

Με, όμως, ότι τα πράγματα δεν είναι απλά. Πολιτισμός είναι ο τρόπος που τρώμε, που μιλούμε, που περιφερόμαστε, ο τρόπος που τον ελεύθερό μας χρόνο, ο που δουλεύουμε, που ψυχαγωγούμε, που σκεπτόμαστε, που εκλέγετε, τους άρχοντες μας. Ο πολιτισμός δεν αποκτιέται με δέκα βιολιόκι εκθέσεις και τριάντα

προβολές, ούτε καν με χιλιάδες ακαδημαϊκά διπλώματα. Είναι κάτι που κτίζεται σιγά-σιγά, με κόπο και μόχθο, από γενιά σε γενιά.

Κι είναι κάτι, δυστυχώς, που διαβρώνεται και πάλι σιγά-σιγά και ύπουλα μπροστά στα μάτια μας, χωρίς να το πάρουμε ειδηση, ακριβώς όπως οι τερμίτες διαβρώνουν εσωτερικά το ξύλο, αφήνοντας μονάχα το ετοιμόρροπο περιβλήμα. Παρακολουθώ τον εαυτό μου σαν το πιο πρόχειρο αντικείμενο μελέτης και τρομάζω για το πώς σταδιακά ανέχομαι την ασχήμια τριγύρω μου, για το πώς αποχαινώνομαι κάποτε μπροστά στο γυαλί της τηλεόρασης, για το πώς βυθίζομαι στη γλυκιά νάρκη της αδράνειας, της αδιαφορίας, της αυτοαπομόνωσης. Παρακολουθώ τη νεολαία μας να παραπαίει ανάμεσα στην πλήξη και τους ξενόφερτους πειρασμούς, παρακολουθώ τον τόπο μας να γίνεται άντρο των όπου γης κακοποιών, παρακολουθώ το λαό μας να γίνεται έρμαιο των διαφόρων επιτηδεών, που του στερούν τη σκέψη και την κρίση, που αποφασίζουν γι' αυτόν, που τον εγκλωβίζουν μέσα σε κομματικά καλούπια και τον σφραγίζουν με τη διάβιου σφραγίδα «δικός μας», που τον φορώνουν με ρηκά λόγια και κακόγουστες επιλογές. Γιατί, δυστυχώς, η κακογουστιά ξεκινά από πάνω και κατεβαίνει προς τα κάτω. Κι όσο πιο πούλως ο πλούτος και η δύναμη τόσο πιο εύκολα επιβάλλεται η κακογουστιά. Γιατί αυτό είναι, η αντίθετη όψη του πολιτισμού κατά την άποψή μου με απλά λόγια θα μπορούσε να ονομαστεί κακογουστιά.

Μέσα σ' όλα αυτά τα απαισιόδοξα θα ήθελα να ρίξω στο συνέδριο και μια νότα αισιοδοξίας. Η φωνή του ΑΔΗΣΟΚ, όσο κι αν από πρώτη άποψη είναι αδύνατη, είναι μια φωνή που μας εμψύχα κάποια ελπίδα πως μπορεί να τολμήσει να ταρακουνησει τα νερά. Γιατί φαίνεται πως το ΑΔΗΣΟΚ τολμά να πει την αλήθεια, ανεξάρτητα από το κόστος. Και η αλήθεια στα θέματα του πολιτισμού είναι οδυνηρή. Η αλήθεια θα σκοντάψει σε συμφέροντα, σε σκοπιμότητες, σε μικρότητες, αλλά κυρίως σε άγνοια και

παρεξήγηση. Από την άλλη, όμως, είναι τόσο μεγάλη η ανάγκη που έχει ο τόπος μας για το σωστό πολιτιστικό υπόβαθρο, που αν το ΑΔΗΣΟΚ κρατήσει την υπόσχεσή του, σιγά-σιγά θα γίνει πόλος έλξης πολλών ελεύθερα σκεπτόμενων ανθρώπων, κι όχι μονάχα των αντέναχτων κομματικά. Ένα μικρό δείγμα αυτού που λέω ήταν οι συγκεντρώσεις του ΑΔΗΣΟΚ με το συγγραφέα Νίκο Δήμου, που προσήλκυσαν ένα πλατύ κοινό και άφησαν τις καλύτερες εντυπώσεις.

Τώρα, που, ουσιαστικά, αρχίζει η προεκλογική εκστρατεία, οι υποψήφιοι βουλευτές θα έχουν την ευκαιρία να προβάλλουν από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας την ανάγκη για πολιτιστική αναβάθμιση. Θα μπορέσουν να μιλήσουν για την ανάγκη να πάψει το Υπουργείο Πολιτισμού να έχει μόνο το όνομα, αλλά να αποκτήσει και τη χάρη. Θα τονίσουν την ανάγκη να διατεθεί από τον κρατικό προϋπολογισμό μόνιμο γενναίο κονδύλι για τον πολιτισμό κι όχι τα ψυχία από τα υπολείμματα των άλλων κονδυλίων. Για παράδειγμα, ένα μέρος από τα έσοδα του «ΠΡΟΠΟ» πρέπει πια να διατίθεται για τον πολιτισμό. Όλα πρέπει ν' αρχίσουν από την αρχή, από το νηπιαγωγείο και το δημοτικό σχολείο. Το βιβλίο, η καλή μουσική, το θέατρο, να γίνουν προσιτά και στον πιο απλό άνθρωπο. Αλλά, κυρίως, σημασία πρέπει να δοθεί στο κατ' εξοχήν ψυχαγωγικό και επιμορφωτικό μέσο, την τηλεόραση. Να πάψει η ασυδοσία των καναλιών να παραμορφώνει το γούστο του λαού μας.

Θα μπορέσουν οι υποψήφιοι βουλευτές του ΑΔΗΣΟΚ να τονίσουν τη σημασία της τοπικής αυτοδιοίκησης στα πολιτιστικά θέματα. Εμείς, στη Λεμεσό, για παράδειγμα, πάσχουμε πιο πολύ απ' όλους από πολιτιστική ξεραιλα. Θα μπορούσαμε να μιλούμε για ώρες, αρκεί, όμως, να σας πω το εξής ανεκδιήγητο. Η μοναδική αίθουσα όπου γίνονταν κάποιες πολιτιστικές εκδηλώσεις, κάποιες συναυλίες, στεγαζόταν στο Δημοτικό Μέγαρο. Λοιπόν, πρόσφατα, με ομόφωνη απόφαση όλων των μελών του Δημο-

τικού Συμβουλίου, όπως δήλωσε με στόμφο ο δήμαρχος, η αίθουσα έκλεισε για πάντα τις θύρες της για το κοινό και με έξοδα δεκάδων χιλιάδων λιρών εξωραίστηκε, για να μετατραπεί σε αίθουσα συνεδριάσεων του συμβουλίου. «Ένα μικρό αντίγραφο της Βουλής, με ξυλινές επενδύσεις, για να μιλήσουν πατάνε το κόκκινο κουμπάκι του μικροφώνου». Η πράξη αυτή είναι πολύ χαρακτηριστική, όχι μονάχα του πόσο λίγη σημασία δίνουν όλα τα κόμματα στον πολιτισμό, αλλά και της έπαρσης και της αλαζονείας που μας διακατέχει. Ο καθένας είναι κι ένας μικρός φωστήρας μπροστά στο κουμπάκι του μικροφώνου.

Θα μπορούσα να μιλώ μέχρι αύριο. Το πολιτικό μας πρόβλημα είναι σίγουρα μια ανοικτή πληγή. Τα κοινωνικά προβλήματα χρειάζονται μεθοδευση και λύση. Αν, όμως, δεν δώσουμε τη σημασία που πρέπει στον πολιτισμό, χάνουμε την ταυτότητά μας. Κι είναι με την ταυτότητα αυτή, μιας χώρας με πανάρχαιο πολιτισμό που βάλλεται, που θα δώσουμε τη μάχη μας για τη διευθέτηση του πολιτικού μας προβλήματος. Η διεθνής κοινωνία που έχει μπουχτίσει από άλυτα πολιτικά προβλήματα, δείχνει μια ιδιαίτερη ευαισθησία σε θέματα όπου κινδυνεύει ο πολιτισμός μιας χώρας.

Είναι με τη διατήρηση αυτής της πολιτιστικής ταυτότητας που θα συγκρατήσουμε τη νεολαία μας από τον κατήφορο, που θα προφυλάξουμε τη γλώσσα και τα όμορφα έθιμά μας. Και, τέλος, αν χάσουμε την αυθεντικότητα της πολιτιστικής μας ταυτότητας, θα χάσουμε κι ό,τι κερδίσαμε στον κυριότερο κλάδο του οικονομικού τομέα, δηλαδή τον τουρισμό. Κανένα δεν ενδιαφέρει ένα ακόμη ταμπενένιο νησί.

Γι' αυτό, εναποθέτουμε στο ΑΔΗΣΟΚ τις ελπίδες μας να προβάλλει το πρόβλημα του πολιτισμού σαν ένα από τα κύρια σημεία της προεκλογικής του εκστρατείας. Και να 'ναι σίγουρο ότι πολλοί θα είναι εκείνοι που θα στηρίξουν την προσπάθειά του.

* Η Έλλη Παιονίδου είναι λογοτέχνις (Ομιλία στο 2ο Συνέδριο του ΑΔΗΣΟΚ, που συγκροτήθηκε στη Λευκωσία στις 28/1/96).

Η αλήθεια για τον πολιτισμό

ΤΗΣ ΈΛΛΗΣ ΠΑΙΟΝΙΔΟΥ*

ΕΙΝΑΙ της μόδας σε κάθε συνέδριο κομμάτων, καθώς και σ' όλα τα προεκλογικά προγράμματα να μπαίνει προς το τέλος σαν επιδόρπιο κι ένα κεφάλαιο για τον πολιτισμό. Έτσι όλοι έχουν ήσυχο το κεφάλι τους πώς έκαναν το καθήκον τους. Φοβάμαι, όμως, πως όσο χαρτί και μελάνι ξοδεύεται γι' αυτό το θέμα, άλλη τόση άγνοια και αδιαφορία επικρατεί για τη σημασία του πολιτισμού σε μια μικρή, εύθραυστη, πολλαπλώς βαλλόμενη κι ελάχιστα αμυνόμενη κοινωνία σαν τη δική μας. Μια πρόχειρη ματιά στον κόσμο που μας περιβάλλει είναι αρκετή, για να επιβεβαιώσει αυτά που λέω και να μας γεμίσει θλίψη και ερωτηματικά. Άραγε, υπάρχει τρόπος να διασώσουμε κάτι από την παλιά μας περηφάνεια, από την περιφημη ταυτότητα που οι πρόγονοί μας, παρόλη την αφέλεια και την έλλειψη τεχνολογικών μέσων διαφύλαξαν και μας παρέδωσαν, στην κυριολεξία μας παρέδωσαν, γιατί μέχρι την προηγούμενη γενιά το κακό ήταν ακόμη ίασιμο.

Δεν θέλω να φορτίσω δυσάρεστα την ατμόσφαιρα αυτού του πανηγυρικού συνεδρίου; ή μάλλον θέλω. Κάποτε, ο γνωστός Ρώσος ποιητής Γεφτουσένκο είχε πει: «Οι ποιητές δικαιούνται να χρησιμοποιήσουν κάθε μέσον, θεμιτό ή αθέμιτο για να προβάλουν την ποίηση». Μια, λοιπόν, και μου παραχωρήθηκε το βήμα μπροστά σ' ένα ακροατήριο με καθαρά αυτιά, θα το χρησιμοποίησω δεόντως.

Η λέξη πολιτισμός θεωρείται από πολλούς σαν ένα περιτύλιγμα πολυτελείας μιας αφηρημένης έννοιας, που έχει να κάνει με ανιαρές διαλέξεις, πομπώδεις εκθέσεις και συναυλίες στριφνής μουσικής, καθώς και με πολύχρωμα λαϊκά φεστιβάλ.

Ξέρουμε, όμως, ότι τα πράγματα δεν είναι τόσο απλά. Πολιτισμός είναι ο τρόπος που ζούμε, που τρώμε, που μιλούμε, που συμπεριφερόμαστε, ο τρόπος που περνούμε τον ελεύθερό μας χρόνο, ο τρόπος που δουλεύουμε, που ψυχαγωγούμε, αν θέλετε, τους άρχοντές μας. Ο

προβολές, ούτε καν με χιλιάδες ακαδημαϊκά διπλώματα. Είναι κάτι που κτίζεται σιγά-σιγά,

με κόπο και μόχθο, από γενιά σε γενιά. Κι είναι κάτι, δυστυχώς, που διαβρώνεται και πάλι σιγά-σιγά και ύπουλα μπροστά στα μάτια μας, χωρίς να το πάρουμε είδηση, ακριβώς όπως οι τερμίτες διαβρώνουν εσωτερικά το ξύλο, αφήνοντας μονάχα το ετοιμόρροπο περιβλήμα. Παρακολουθώ τον εαυτό μου σαν το πιο πρόχειρο αντικείμενο μελέτης και τρομάζω για το πώς σταδιακά ανέχομαι την ασχήμια τριγύρω μου, για το πώς αποχαυνώνομαι κάποτε μπροστά στο γυαλί της τηλεόρασης, για το πώς βυθίζομαι στη γλυκιά νάρκη της αδράνειας, της αδιαφορίας, της αυτοαπομόνωσης. Παρακολουθώ τη νεολαία μας να παραπαίει ανάμεσα στην πλήξη και τους ξενόφερτους πειρασμούς, παρακολουθώ τον τόπο μας να γίνεται άντρο των όπου γης κακοποιών, παρακολουθώ το λαό μας να γίνεται έρμαιο των διαφόρων επιτήδειων, που του στερούν τη σκέψη και την κρίση, που αποφασίζουν γι' αυτόν, που τον εγκλωβίζουν μέσα σε κομματικά κελύφη και τον σφραγίζουν με τη διά βίου σφραγίδα «δικός μας», που τον φορτώνουν με ρηχά λόγια και κακόγουστες επιλογές. Γιατί, δυστυχώς, η κακογουστιά ξεκινά από πάνω και κατεβαίνει προς τα κάτω. Κι όσο πιο πλούσιος ο πλούτος και η δύναμη τόσο πιο εύκολα επιβάλλεται η κακογουστιά. Γιατί αυτό είναι, η αντίθετη όψη του πολιτισμού κατά την άποψή μου με απλά λόγια θα μπορούσε να ονομαστεί κακογουστιά.

Μέσα σ' όλα αυτά τα απασιόδοξα θα ήθελα να ριξω στο συνέδριο και μια νότα αισιοδοξίας. Η φωνή του ΑΔΗΣΟΚ, όσο κι αν από πρώτη άποψη είναι αδύνατη, είναι μια φωνή που μας εμφυσά κάποια ελπίδα πως μπορεί να τομήσει να ταρακουνήσει τα νερά. Γιατί φαίνεται πως το ΑΔΗΣΟΚ τολμά να πει την αλήθεια, ανεξάρτητα από το κόστος. Και η αλήθεια στα θέματα του πολιτισμού είναι οδυνηρή. Η αλήθεια θα σκοντάψει

παρεξήγηση. Από την άλλη, όμως, είναι τόσο μεγάλη η ανάγκη που έχει ο τόπος μας για το

σωστό πολιτιστικό υπόβαθρο, που αν το ΑΔΗΣΟΚ κρατήσει την υπόσχεσή του, σιγά-σιγά θα γίνει πόλος έλξης πολλών ελεύθερα σκεπτόμενων ανθρώπων, κι όχι μονάχα των αντέταχτων κομματικά. Ένα μικρό δείγμα αυτού που λέω ήταν οι συγκεντρώσεις του ΑΔΗΣΟΚ με το συγγραφέα Νίκο Δήμου, που προσήλκυσαν ένα πλατύ κοινό και άφησαν τις καλύτερες εντυπώσεις.

Τώρα, πού, ουσιαστικά, αρχίζει η προεκλογική εκστρατεία, οι υποψήφιοι βουλευτές θα έχουν την ευκαιρία να προβάλουν από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας την ανάγκη για πολιτιστική αναβάθμιση. Θα μπορέσουν να μιλήσουν για την ανάγκη να πάψει το Υπουργείο Πολιτισμού να έχει μόνο το όνομα, αλλά να αποκτήσει και τη χάρη. Θα τονίσουν την ανάγκη να διατεθεί από τον κρατικό προϋπολογισμό μόνιμο γενναίο δωρο κονδύλι για τον πολιτισμό κι όχι τα ψυχία από τα υπολείμματα των άλλων κονδυλίων. Για παράδειγμα, ένα μέρος από τα έσοδα του «ΠΡΟΠΟ» πρέπει πια να διατίθεται για τον πολιτισμό. Όλα πρέπει ν' αρχίσουν από την αρχή, από το νηπιαγωγείο και το δημοτικό σχολείο. Το βιβλίο, η καλή μουσική, το θέατρο, να γίνουν προσιτά και στον πιο απλό άνθρωπο. Αλλά, κυρίως, σημασία πρέπει να δοθεί στο κατ' εσχάτην ψυχαγωγικό και επιμορφωτικό μέσο, την τηλεόραση. Να πάψει η ασυδοσία των καναλιών να παραμορφώνει το γούστο του λαού μας.

Θα μπορέσουν οι υποψήφιοι βουλευτές του ΑΔΗΣΟΚ να τονίσουν τη σημασία της τοπικής αυτοδιοίκησης στα πολιτιστικά θέματα. Εμείς, στη Λεμεσό, για παράδειγμα, πάσχουμε πιο πολύ απ' όλους από πολιτιστική ξεραιλα. Θα μπορούσαμε να μιλούμε για ώρες, αρκεί, όμως, να σας πω το εξής ανεκδιήγητο. Η μοναδική αίθουσα όπου γίνονταν κάποιες πολιτιστικές εκδηλώσεις, κάποιες συναυλίες στεναζόταν στο Δημοτικό

τικού Συμβουλίου, όπως δήλωσε με στόμφο ο δήμαρχος, η αίθουσα έκλεισε για πάντα τις θύρες της για το κοινό και με έξοδα δεκάδων χιλιάδων λιρών εξωραίστηκε, για να μετατραπεί σε αίθουσα συνεδριάσεων του συμβουλίου. «Ένα μικρό αντίγραφο της Βουλής, με ξύλινες επενδύσεις, για να μιλήσουν πατάνε το κόκκινο κουμπάκι του μικροφώνου». Η πράξη αυτή είναι πολύ χαρακτηριστική, όχι μονάχα του πόσο λίγη σημασία δίνουν όλα τα κόμματα στον πολιτισμό, αλλά και της έπαρσης και της αλαζονείας που μας διακατέχει. Ο καθένας είναι κι ένας μικρός φωστήρας μπροστά στο κουμπάκι του μικροφώνου.

Θα μπορούσα να μιλώ μέχρι αύριο. Το πολιτικό μας πρόβλημα είναι σίγουρα μια ανοικτή πληγή. Τα κοινωνικά προβλήματα χρειάζονται μεθόδευση και λύση. Αν, όμως, δεν δώσουμε τη σημασία που πρέπει στον πολιτισμό, χάνουμε την ταυτότητά μας. Κι είναι με την ταυτότητα αυτή, μιας χώρας με πανάρχαιο πολιτισμό που βάλλεται, που θα δώσουμε τη μάχη μας για τη διευθέτηση του πολιτικού μας προβλήματος. Η διεθνής κοινωνία που έχει μπουχτίσει από άλυτα πολιτικά προβλήματα, δείχνει μια ιδιαίτερη ευαισθησία σε θέματα όπου κινδυνεύει ο πολιτισμός μιας χώρας.

Είναι με τη διατήρηση αυτής της πολιτιστικής ταυτότητας που θα συγκρατήσουμε τη νεολαία μας από τον κατήφορο, που θα προφυλάξουμε τη γλώσσα και τα όμορφα έθιμά μας. Και, τέλος, αν χάσουμε την αυθεντικότητα της πολιτιστικής μας ταυτότητας, θα χάσουμε κι ό,τι κερδίσαμε στον κυριότερο κλάδο του οικονομικού τομέα, δηλαδή τον τουρισμό. Κανένα δεν ενδιαφέρει ένα ακόμη ταϊμεντένιο νησί.

Γι' αυτό, εναποθέτουμε στο ΑΔΗΣΟΚ τις ελπίδες μας να προβάλει το πρόβλημα του πολιτισμού σαν ένα από τα κύρια σημεία της προεκλογικής του εκστρατείας. Και να 'ναι σίγουρο ότι πολλοί θα είναι εκείνοι που θα στηρίξουν την προσπάθειά του.

* Η Έλλη Παιονίδου είναι λογοτέχνης